

Innspill til arbeidet med stortingsmelding om forskningssystemet fra Forskningsrådets styre

Forskningsrådets styre ønsker regjeringens arbeid med stortingsmeldingen om forskningssystemet velkommen. En gjennomgang av forskningssystemet er helt nødvendig for å sikre et best mulig utgangspunkt for en kunnskapsbasert omstilling i Norge, og for å nå målene i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

Aktørene i forsknings- og innovasjonssystemet har et felles ansvar for å bidra til å løse oppgavene vi står overfor. Godt samspill, koordinert styring og utstrakt samarbeid på tvers av etablerte fag-, sektor- og landegrenser, er nødvendig om vi skal komme i mål. Systemet må legge enda bedre til rette for at forsknings- og innovasjonsmiljøene får bidra med kunnskapen og verdiskapingen som kreves. Samtidig må vi sikre høy kvalitet i forskningen og kunnskapsberedskap for å møte fremtidens utfordringer og kunnskapsbehov.

Forskningsrådet har et bredt samfunnsoppdrag og skaper i samspill med forsknings- og innovasjonsmiljøene verdi på nær sagt alle samfunnsområder. Forskningsrådet spiller derfor en sentral rolle i utviklingen av fremtidens forskningssystem. Som nytt styre i Forskningsrådet er vi i starten av et arbeid med å utforme våre prioriteringer. Styret vil komme tilbake med innspill til videreutvikling av forskningssystemet og Forskningsrådets rolle senere i arbeidet med systemmeldingen. Som en opptakt til dette arbeidet vil vi her løfte fram fire hovedoppgaver vi mener det er særskilt viktig at Forskningsrådet har oppmerksomhet om i årene som kommer:

- fremragende forskning og forskningsdrevet innovasjon
- internasjonalt samarbeid
- å gi myndighetene kunnskap og råd som grunnlag for utformingen av forskningspolitikk og forskningsdrevet innovasjon
- stimulere til kvalitet i den utfordringsdrevne forskningen og innovasjonen

Som underlag til Kunnskapsdepartementets arbeid med systemmeldingen har Forskningsrådet nylig levert en rapport om rådets oppfølging av anbefalinger i eksterne evalueringer og rapporter. Rapporten dokumenterer også effektene av Forskningsrådets oppfølging og viser at Forskningsrådet de siste ti årene har vært i en rivende utvikling for å løse samfunnsoppdraget sitt. Styrets vurdering er at Forskningsrådet også fremover har endringsevnen og kompetansen som trengs for å videreutvikle sin rolle i forsknings- og innovasjonssystemet på en helhetlig og kunnskapsbasert måte.

Vi ser med forventning fram til det videre samarbeidet om å skape et forsknings- og innovasjonssystem med tilstrekkelig sammenheng, kraft og retning til å løse oppgavene vi står overfor.

Nedenfor er Forskningsrådets svar på statsrådets spørsmål om Forskningsrådets merverdi, funksjoner og forbedrings-/bevaringspunkter.

Spørsmål 1: Hva er Forskningsrådets viktigste merverdi i det norske forskningssystemet?

Forskningsrådet øker kvaliteten.

- Kvalitetshensynet står sterkt i alle prosjekttildelinger fra Forskningsrådet, både i åpne arenaer for fagutvikling, åpne arenaer for næringsliv og offentlig sektor og tematiske satsinger rettet mot samfunns- og næringsutfordringer.

- Evalueringer av kvalitetsfremmende ordninger som senterordningene, FRIPRO og infrastruktursatsingen viser alle positiv merverdi av Forskningsrådets langsiktige innsats for økt vitenskapelig kvalitet.
- Over flere år har Forskningsrådet gjennom sine konkurransearenaer bidratt til svært god vitenskapelig kvalitet innenfor den utfordringsdrevne forskningen.
- Forskningsrådets innsats for å øke kvaliteten nasjonalt bidrar også til økt retur fra EUs rammeprogram fra en stor bredde av aktører og fag- og temaområder, flere publikasjoner fra norske forskere og et økt antall siteringer.

Forskningsrådet bidrar til verdiskaping og omstilling.

- Evalueringer og analyser av Forskningsrådets næringsrettede virkemidler viser kvalitet og bredde i søknader og innvilgede prosjekter, og god effekt hos støttemottakerne.
- Forskningsrådet stimulerer gjennom sine virkemidler til økt samspill mellom aktører i ulike sektorer – som bedrifter, helseforetak, forskningsinstitutter, offentlig sektor og universiteter og høyskoler i hele landet – i arbeidet med å skape og utvikle næringer, tjenester og politikk.
- Forskningsrådet bidrar til at norske bedrifter har solid gjennomslag i EUs rammeprogram.
- Samarbeidet mellom regionale utviklingsaktører og Forskningsrådet blir stadig mer effektivt.
- Forskningsrådets virkemidler treffer i økende grad unge bedrifter innenfor en rekke nye områder som KI og andre digitale teknologier og tjenestenæringer.
- Grønn omstilling er et tydelig utviklingstrekk i søknader både fra ungt og etablert næringsliv.
- Prosess- og vareproduserende industri og IKT-, helse- og transportområdene vinner i større grad frem i Forskningsrådets tildelinger.
- Forskningsrådet har sammen med det næringsrettede virkemiddelapparatet, forskningsinstituttene, universitetene, høyskolene, næringsaktører og fylkeskommunene mobilisert til økt FoU-aktivitet i næringslivet. En sentral prioritering har vært å forenkle og brukerorientere tilbudet til næringslivet.

Forskningsrådet styrker den utfordringsdrevne forskningen.

- Forskningsrådet har bidratt til å se FoU-investeringene fra flere departementer i større sammenheng, fremmet kvalitet og bidratt til å kompensere for de koordineringsutfordringene sektorprinsippet skaper i møtet med tverrsektorielle forskningssatsinger.
- Over flere år har den vitenskapelige kvaliteten innenfor målområdet "Møte store samfunnsutfordringer" vært svært god, med høykvalitetsprosjekter både på nasjonale og internasjonale arenaer.
- Forskningsrådet har gjennom sine virkemidler bidratt til at området hav, med noen av Norges viktigste næringer, kan skilte med tiår med forskningsbasert teknologisk innovasjon og god uttelling med hensyn til verdiskaping og bredere samfunnsrelevans.
- Forskningsrådet bidrar til at offentlig sektor i større grad bruker forskning i fornyingsarbeid og som grunnlag for innkjøp, noe som også gir økt innovasjonsgrad og verdiskaping i næringslivet.
- Forskningsrådets satsinger på klima, miljø og miljøvennlig energi har bidratt til forskning av særdeles god vitenskapelig kvalitet.
- Forskningsrådet bidrar til at helseforskningen holder meget høy kvalitet og at feltet stadig vokser i omfang og i tema- og aktørbredde.

Forskningsrådet utvikler forsknings- og innovasjonssystemet

- Forskningsrådet utvikler det nasjonale forsknings- og innovasjonssystemet og stimulerer til endringer som gjør forsknings- og innovasjonsmiljøene i hele landet bedre i stand til å svare på forventningene i politikken og utnytte mulighetene for kunnskapsbasert verdiskaping.

- Forskningsrådets innsats for internasjonalisering har bidratt til den store økningen i deltakelse Norge har hatt i EUs rammeprogram.
- Sentrene for fremragende forskning (SFF) fremmer vitenskapelig kvalitet i internasjonal toppklasse og hatt svært positiv effekt på det norske forskningssystemet. De andre senterordningene for forskningsdrevet innovasjon (SFI), miljøvennlig energi (FME) og klinisk behandling (FKB) bidrar til økt forskningskvalitet, innovasjonsevne og samspill på tvers av tradisjonelle fagområder, aktører og samfunnssektorer.
- Den nasjonale ordningen for forskningsinfrastruktur bidrar til viktige fremskritt innenfor en rekke fagområder, og styrker samarbeid mellom aktørene i forsknings- og innovasjonssystemet. Gjennom internasjonalt samarbeid får norske forskere og næringsliv også tilgang til forskningsinfrastrukturer Norge alene ikke kan finansiere.
- Forskningsrådet er en viktig drivkraft bak den svært positive utviklingen i åpen publisering i Norge. Andelen åpne publikasjoner er større i Forskningsrådets prosjekter enn i forskning ellers.
- Forskningsrådet arbeider aktivt for å oppnå bedre kjønnsbalanse og mangfold innenfor alle deler av forskningssektoren, med gode resultater.
- Forskningsrådet bidrar til forskerrekuttering og utvikling av karriereveier for forskere.

Forskningsrådet styrker forsknings- og innovasjonspolitikken

- Forskningsrådet har som oppgave å gi myndighetene råd om helheten og prioriteringer i forskningssystemet, som i arbeidet med de tre langtidsplanene, stortingsmeldinger, 21-prosesser og en rekke enkeltutredninger og analyser.
- Forskningsrådets rådgivning har de siste årene fått økt kvalitet, relevans og legitimitet gjennom en betydelig styrking av arbeidet med kunnskapsgrunnlaget for forsknings- og innovasjonspolitikken.
- Forskningsrådet har styrket sin endringsrolle i systemet, blant annet i arbeidet med norske samfunnsoppdrag (*missions*), *blended finance* og i arbeidet for å øke næringslivets andel av FoU-innsatsen til 2 prosent av BNP.
- Koronapandemien viste at Forskningsrådet gjennom sin rådgivning har evne til å respondere raskt i kriser, både gjennom løpende dialog med aktørene, iverksettelse av tiltak og monitorering.
- Forskningsrådet driver utstrakt rådgivning til sektordepartementene, både knyttet til rådets egne tildelinger og til regjeringens arbeid innenfor de ulike sektorene.

Spørsmål 2: Hvilke funksjoner er det viktig at Forskningsrådet ivaretar i norsk forskning og innovasjon framover

Forskningsrådets styre mener at Forskningsrådet framover bør ha særlig oppmerksomhet på å ivareta de roller og funksjoner som nevnes nedenfor. Styret vil komme tilbake til utviklingen av roller og funksjoner i det videre arbeidet med systemmeldingen.

Forskningsrådets rolle som forskningsstrategisk aktør

- Bygge opp under forskningsdrevet omstilling og målene i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.
- Bidra til ny kunnskap og verdiskaping i privat og offentlig sektor ved å utvikle og forvalte virkemidler som strukturer og utvikler forsknings- og innovasjonssystemet i hele landet.

Forskningsrådets investeringsrolle

- Styrke evnen til omstilling ved i enda større grad skape samspill mellom aktørene i forsknings- og innovasjonssystemet, på tvers av fag, institusjoner, samfunnssektorer, myndighetsnivåer og virkemiddelapparatet.

- Videreutvikle norsk forskning blant annet ved å satse langsiktig på forskningsinfrastruktur, senterordninger og rekruttering.
- Bidra til kapasitet, kvalitet, faglig fornyelse og nyskaping i forsknings- og innovasjonsmiljøene gjennom nasjonale konkurransearenaer og virkemidler som kobler langsiktig, grunnleggende forskning og anvendt forskning og innovasjon.
- Bygge opp under den grønne, digitale omstillingen av næringslivet og offentlig sektor gjennom brukervennlige og fleksible samspillsvirkemidler
- Styrke samspillet mellom det regionale, nasjonale og det internasjonale forskningssystemet og økt internasjonalt engasjement i norske forsknings- og innovasjonsmiljøer.
- Bidra til koordineringen mellom departementenes sektoransvar og mellom aktørene i forsknings- og innovasjonssystemet, inkludert virkemiddelapparatet og regionale aktører

Forskningsrådets rådgiverrolle

- Være den fremste nasjonale rådgiveren om forskningsstrategiske spørsmål for hele forsknings- og innovasjonssystemet
- Styrke samarbeidet både med det politiske og det utøvende nivået i forsknings- og innovasjonssystemet, men også mot EU og andre aktører i det internasjonale forsknings og innovasjonssystemet
- Styrke rådgivningskompetansen i bredden av fag og forskningsfelt
- Styrke rådgivningen om forskningsdrevet omstilling
- Stimulere til økt bruk av forskning i politikktutforming

Forskningsrådets dialogrolle

- Bidra til at forskning i enda større grad tas i bruk i samfunnet.
- Være den fremste arrangøren av nasjonale møteplasser for aktørene i forsknings- og innovasjonssystemet.
- Øke interessen, forståelsen for og tilliten til forskning i samfunnet gjennom nasjonale tiltak.
- Utvikle egen virksomhet ved å styrke dialogen med aktørene på det politiske og det utøvende nivået i forsknings- og innovasjonssystemet.

Spørsmål 3: Nevn gjerne tre forbedringspunkter og bevaringspunkter og begrunn kort hvorfor

Forskningsrådet vil bidra bedre til

- **at samfunnet tar forskningen i bruk** fordi en forutsetning for å møte samfunnsutfordringene er at forskning raskt kommer til anvendelse. Forskningsrådet vil arbeide for økt hastighet og treffsikkerhet når forskningsresultater skal omsettes til nyskaping og anvendbare løsninger. Lovende forskningsresultater må fanges opp tidligere, virkemiddelapparatet må bidra til akselerasjon, og utfordringer og brukerbehov må i større grad være drivere for forskning og innovasjon.
- **å fremme grensesprengende forskning** fordi den beste forskningen fører til ny kunnskap og innovative løsninger. Norge har forskningsmiljøer i verdenstoppen, men de må bli flere om vi skal oppnå en forskningsdrevet omstilling. Forskningsrådet vil fortsatt bidra til å bygge miljøer med høy kvalitet og gjennomføringsevne, og også satse på prosjekter der det er større usikkerhet om resultatet.
- **å videreutvikle forsknings- og innovasjonssystemet** fordi det krever optimalt samspill mellom norske forsknings- og innovasjonsaktører å nå målene i Langtidsplanen. Forskning, innovasjon og utdanning er de viktigste innsatsfaktorene for den langsiktige kunnskapsoppbyggingen som er nødvendig for å skape omstilling. Forskningsrådet må legge til rette for samspill på alle nivåer, både ved å støtte den koordinerende rollen det politiske

nivået har, men også ved å utvikle et sømløst, effektivt og samhandlende virkemiddelapparat.

Forskningsrådet vil fortsatt

- **arbeide for høy forskningskvalitet og for å strukturere forsknings- og innovasjonssystemet** fordi det styrker kunnskapsberedskapen og evnen til å møte utfordringer og kunnskapsbehov vi ennå ikke kjenner. Ordninger som senterordningene, infrastrukturordningen og FRIPRO løfter fram den beste forskningen og gjør forskningsinstitusjonene i stand til å utvikle seg. Vi trenger veletablerte og dynamiske forskningsmiljøer for å håndtere uforutsigbare hendelser og kriser, og for å gripe verdiskapingsmuligheter. Forskningsrådet vil fortsatt arbeide for å stimulere til kapasitets- og kvalitetsbygging på områder som er viktige for samfunnet.
- **gi myndighetene forskningspolitiske råd** fordi Forskningsrådet i kraft av sitt sektorovergripende samfunnsoppdrag, sitt arbeid med kunnskapsgrunnlag og analyser, sin utstrakte dialog med forskningsmiljøene i og sitt internasjonale arbeid, er unikt posisjonert til å gi myndighetene helhetlige råd om hele forsknings- og innovasjonssystemet og alle samfunnssektorer.
- **fremme internasjonalt samarbeid** fordi de store utfordringene vi står overfor ikke kan løses av noe land alene. Internasjonalt samarbeid øker kvaliteten i norsk forskning, og gir norske aktører tilgang til de beste forsknings- og innovasjonsmiljøene i verden. Forskningsrådet vil arbeide for god sammenheng mellom norske og internasjonale konkurransearenaer for å styrke norsk internasjonale deltakelse. Forskningsrådet deltar i mange organer i EU for å fremme norske forskningsinteresser, og for å fange opp informasjon av betydning for norske forskningsmiljøer og departementene